

מספר ימי הקפת ערבה במקדש ומג ע"ב "ערבה שבעה" – מד ע"א "כאן בגבולין"

בכל אחד מימות החג הסוכות במקדש היו הכוהנים (מד ע"א) מקיפים את המזבח ובידם ערבות, ובהושענא רבה (היום השביעי) היו מקיפים את המזבח שבעה פעמים. משנתנו מורה שאם חל היום השביעי בשבת – דוחה הקפת ערבה את השבת, ונמצא שבכל שבעת ימי החג הקיפו את המזבח. אולם, אם חל חול המועד בשבת – דוחה השבת את הקפת הערבה (כנלמד לעיל מנטילת לולב. מחשש שמא יטלטל את הערבה ד"א ברה"ר, והוא איסור דאו'. מג ע"א), ונמצא שרק שישה ימים הקיפו את המזבח. הגמרא תמחה כיצד דיני נטילת לולב והקפת ערבה במקדש זהים בדחיית השבת, אך מקורם שונה. ערבה כל שבעת הימים היא מדאו' (מד ע"א), ולולב במקדש הוא חובה כל שבעה ("ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" (ויקרא כג, מ)), אך בגבולין (מחוץ למקדש) ישנו חובה מדאו' ליטלם רק ביום הראשון ("ולקחתם לכם ביום הראשון" (שם)) – לכן יש יסוד לחלק רק בלולב בין יום טוב ראשון שידחה שבת, לשאר ימי חול המועד שלא ידחו שבת.

מקור	קושיה	תירוץ
משנתנו: ערבה שבעה (במידה וחל הושענא רבה בשבת, מקיפים אף בשבת במקדש עם הערבה).	מדוע הקפת ערבה ביום השביעי דוחה שבת (כיוון שערבה כל שבעה אינה חובה בגבולין, יהיה דינה כנטילת לולב כל ששת ימי חול המועד שאינה חובה בגבולין, וממילא לא תדחה את השבת כלולב)?	רבי יוחנן: קבעו יום אחד שערבה דוחה את השבת (ביום השביעי) כדי לפרסמה שהיא מצווה מדאו', שחמורה עד כדי כך שדוחה שבת, ולא יזלזלו בה כיוון שאינה כתובה מפורשות בתורה.
"ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" (ויקרא כג, מ) מכאן נטילת לולב במקדש כל שבעה.	כיוון שאף נטילת לולב במקדש לא מפורשת כראוי (שייתכן לפרש "ושמחתם" על שמחת יו"ט, ולא לנטילת לולב) – כדי לפרסמה יש לקבוע שבאחד מששת ימי חול המועד תדחה את השבת (ובכך לא יזלזלו בה), ומדוע לא עשו כן?	לא ניתן רשות לחכמים לגזור שתדחה נטילת לולב את השבת (אף שתוצאה מכך שלא תהא מפורסמת), כיוון שישנו חשש לאיסור דאו' "אמר רבה: שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים" (מג ע"א).
אם במקום של חשש לאיסור דאו' לא גוזרים חכמים לדחות שבת (כבנטילת לולב, אף שאינה מפורסמת) – גם הקפת ערבה לא תדחה את השבת מחשש לאיסור דאו' (אף שאינה מפורסמת)!	אם אין חשש כלל לאיסור דאו', מדוע לא דוחה ערבה את השבת גם בשאר ימי חול המועד, ולעולם יקיפו בערבה כל שבעה?	אין חששו של רבה תקף בערבה, כיוון ששלוחי ב"ד מביאים את הערבות לפני שבת למקדש, ורק הכוהנים מקיפים את המזבח. לכן אין חשש שיבואו העם לידי איסור דאו', ולכן היה ביד חכמים כוח לגזור שתדחה הקפת ערבה את השבת, כדי לפרסמה.
אם השוו בדינם של הלולב והערבה – תדחה הערבה את שבת אף היא ביום טוב ראשון (כלולב) ולא ביום השביעי?	אם אין חשש כלל לאיסור דאו', מדוע לא דוחה ערבה את השבת גם בשאר ימי חול המועד, ולעולם יקיפו בערבה כל שבעה?	אם לולב יטלו לעיתים שישה ימים ולעיתים שבעה ימים (תלוי בזמן יו"ט ושבת), וערבה תמיד יטלו שבעה – יטו אנשים לזלזל במצוות נטילת לולב, שיאמרו שמצוות ערבה חשובה ממנה. לכן השוו בדינם.
אם השוו בדינם של הלולב והערבה – תדחה הערבה את שבת אף היא ביום טוב ראשון (כלולב) ולא ביום השביעי?	אם חובה לקבוע יום שתדחה את השבת, מדוע דווקא שבת של היום השביעי, ולא בשבת של שאר ימות חול המועד (למעט שבת ביום הראשון שכבר נידחת ע"י הלולב. כדלעיל)?	אם השבת של יו"ט ראשון תדחה מפני הלולב הערבה, יסברו אנשים שמחמת שנדחתה השבת מפני הלולב – דחיה אף מפני הערבה, אך הערבה כשלעצמה אינה חשובה דיה לדחות את השבת, ובכך אין מתפרסם חשיבות מצוות הערבה (שאינה מופיעה בכתוב בפירוש)
אם חובה לקבוע יום שתדחה את השבת, מדוע דווקא שבת של היום השביעי, ולא בשבת של שאר ימות חול המועד (למעט שבת ביום הראשון שכבר נידחת ע"י הלולב. כדלעיל)?	אם חובה לקבוע יום שתדחה את השבת, מדוע דווקא שבת של היום השביעי, ולא בשבת של שאר ימות חול המועד (למעט שבת ביום הראשון שכבר נידחת ע"י הלולב. כדלעיל)?	חכמים רצו לעשות היכר ליום שנדחה מפני הערבה, וכיוון שהיום הראשון שהינו תחילת חג הסוכות כבר נדחה מפני הלולב, העמידו את היום השביעי שהינו סוף חג הסוכות שידחה מפני הערבה.
אם אין חשש לאיסור דאו' במצוות ערבה (כיוון ששלוחי ב"ד, ולא העם, מטלטלים את הערבות קודם השבת), בזמן הזה מדוע מנהג חבטת הערבה (כתקנת נביאים. מד ע"א) אינה דוחה את השבת ביום השביעי? שהרי אם ביום השביעי תדחה את השבת – יתפרסם שמצווה היא מדאו' בזמן המקדש, ומהיכן גזרו לאסור את היום השביעי (בוודאי לא לפני החורבן, ומי גזר לאחר החורבן)?!	אם חובה לקבוע יום שתדחה את השבת, מדוע דווקא שבת של היום השביעי, ולא בשבת של שאר ימות חול המועד (למעט שבת ביום הראשון שכבר נידחת ע"י הלולב. כדלעיל)?	רק שבת של היום השביעי נידחת מפני הערבה, וכיוון שבבל אין ודאות לגבי קביעת תאריך ראש חודש תשרי (שנקבע על ידי בני ארץ ישראל), ואין ודאות שהשבת הינה היום השביעי של חג הסוכות (או שמא הוא היום השישי של החג, במידה ולא עיברו בארץ ישראל את חודש אלול) לכן לא ניתן לדחות את השבת מהספק.
אם הסיבה אי ידיעת קביעת הזמן, אזי שבארץ ישראל בזמן הזה שישנה ודאות שהשבת הינה היום השביעי של חג הסוכות – שתדחה את השבת?	אם הסיבה אי ידיעת קביעת הזמן, אזי שבארץ ישראל בזמן הזה שישנה ודאות שהשבת הינה היום השביעי של חג הסוכות – שתדחה את השבת?	כאשר בא בר הדיא מא"י לבלל אמר: בעת החלטת עיבור השנה (או אחד מהחודשים הקודמים לכן) הבי"ד מתכנן שלא יקלע יום השביעי של חג הסוכות לשבת, ולכן לא תיתכן שאלה שכזו.

<p>רב יוסף: המשנה (מה ע"א) מתארת את מצוות הערבה "ובאין חוקפין אותן בצדי המזבח... בכל יום מקיפין את המזבח", מהיכן אנו יודעים שהמצווה במקדש בערבה הינה נענוע הערבה בהקפת המזבח, שמא הזקיפה של הערבות בצידי המזבח הינה המצווה, וממילא בזמן הזה מעשה הנענוע או החבטה בהושענות אינו כמעשה המקדש - ואינו זכר ממש (שאין בנענוע זכר לזקיפה), ולכך לא דחו שבת מלפני ערבה (אף שיודעים שהוא היום השביעי).</p>	<p>אם כך חוזרת הקושיה: מדוע בזמן הזה בא"י, שישנה ודאות לגבי התאריך, לא דוחה ערבה את השבת?</p>	<p>כאשר בא רבין יחד שאר ה"יורדים" מארץ ישראל לבבל (ואח"כ שבו) אמרו: שיתכן שיקלע יום השביעי של חג הסוכות בשבת.</p>
<p>רב יוסף: מה יש ראייה ממשנתנו?! כל מצווה בפני עצמה, הלולב בנענוע והערבה בזקיפה, ונכרכו יחדיו במשנה לשם השוואת ימי מצוותם.</p>	<p>אביי: האם אין כוונת המשנה להשוות מצוות לולב לערבה, ששניהם מצוותם בנטילה (ולא בזקיפה, וחוזרת השאלה לעיל)?</p>	<p>משנתנו: לולב וערבה ששה ושבעה (לעיתים נעשית המצוות ששה ימים, ולעיתים שבעה ימים).</p>
<p>רב יוסף: לא, הכוונה במשנה שהיו הכוהנים מקיימים את מצוות הערבה בזקיפתה על המזבח, והיו מקיפים את המזבח בלולבים שבידיהם.</p>	<p>אביי: האם אין הכוונה שבמשנה שבמצוות הערבה הכוהנים מקיפים את המזבח עם הערבה שבידיהם (וזה הנענוע)?</p>	<p>משנה (מה ע"א): בכל יום מקיפין את המזבח... ואותו היום (יום השביעי) מקיפין את המזבח שבע פעמים.</p>
<p>רב יוסף: רב נחמן סובר שהקיפו בערבות את המזבח, ואני סובר שהקיפו בלולב את המזבח.</p>	<p>אביי: והרי רב נחמן בשם רבה בר אבנה סובר שהיו מקיפים הכוהנים את המזבח בערבות?</p>	<p>ברייתא: רבי אלעזר אומר: (הקפת המזבח) בלולב. רב שמואל [בר נתן] אמר רבי חנינא: בערבה. וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבנה: בערבה. אמר ליה רבא לרב יצחק בריה דרבה בר בר חנה: בר אוריא! תא ואימא לך מלתא מעליתא דהוה אמר אבוןך (בן תורה! בא ואומר לך דבר מעולה שאמר אביך): הא דתנן (מה ע"א) "כל היום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים", הכי אמר אבוןך (רבה בר בר חנה) משמיה דרבי אלעזר: בלולב.</p>
<p>שיטתו של רב יוסף נידחת (ולמסקנה במקדש מצוות ערבה בנענוע). ובימנו אף בארץ ישראל לא דוחים את השבת מפני הערבה, כיוון שבבל לא דוחים את השבת (שלא יהיה מנהגים שונים בא"י ובבבל, ויהיה אגודות אגודות ונראה כשתי תורות).</p>	<p>אביי: מלשון "חיבוט ערבה" משמע שהיו הכוהנים מנענעים את הערבה ובימנו אנו עושים ממש זכר למקדש (ודעת רב יוסף נדחתה, וחוזרת השאלה) אם כך מדוע בזמן הזה לא תדחה הערבה את השבת בארץ ישראל?</p>	<p>ברייתא: לולב דוחה את השבת בתחלתו (בי"ט, ביום הראשון) וערבה בסופו (ביום השביעי). פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת והביאו מרביות (נטיעות) של ערבה מערב שבת והניחום בעזרה (שיהיו מוכנים לחג), והכירו בהן בייתוסין (ששומרים רק את המפורש בתורה שבכתב, ולשיטתם אין מצוות ערבה) ונטלום וכבשום (והטמינו אותם) תחת אבנים (שיודעים שלא יטלטלו בשבת את האבנים מחמת מוקצה). למחר הכירו בהן עמי הארץ (שלא היו בקיאים באיסור טלטול) ושמתום מתחת האבנים, והביאום הכהנים וזקפום בצידי המזבח. (ועשו כן) לפי שאין בייתוסין מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת.</p>
<p>למסקנה, גם בלולב וגם בערבה לא דוחים את השבת, כיוון שבבל לא דוחים - אף בארץ ישראל לא דוחים (ומסקנת הגמרא במג ע"א נידחת).</p>	<p>כיצד יתכן שבנטילת לולב חילקה הגמרא בין דין בבל לארץ ישראל, ונטילת ערבה בכל מקום הדין זהה (שאין דוחה הערבה את השבת)?</p>	<p>בסוגיית מספר ימי נטילת לולב בזמן הזה חילקה הגמרא (מג ע"א), בין בני בבל שאינם יודעים בוודאות מהו היום הראשון של חג הסוכות (כיוון שהם בספק שמא בני ארץ ישראל עיברו את החודש, ונמצא שאין זה יום טוב ראשון של חג, אלא ערב חג) לכן בבבל אין דוחה נטילת לולב את השבת, לבין בני ארץ ישראל שיודעים בוודאות מתי נקבע ראש חודש תשרי - ולכן בארץ ישראל דוחה נטילת לולב את השבת (כיוון שזהו חיוב מדאו' ליטול לולב ביום הראשון בגבולין, לא גזרו חכמים לבטלו מהחשש "שמא יעבירונו ברשות הרבים". אך בבבל כיוון שהוא ספק בתאריך - נשאר החשש).</p>
<p>חילוק הגמרא במג ע"א נדחה, והתירוץ הינו: שתי המשניות הינן לפני חורבן הבית, בארץ ישראל (שיודעים את התאריך ע"פ ב"ד). אך הראשונה עוסקת במקדש, והשנייה עוסקת בגבולין.</p>	<p>אם העמדנו שאף בארץ ישראל אין דוחה לולב את השבת, כיצד ניתן להסביר את המשנה "מוליכין את לולביהן לבית הכנסת"?</p>	<p>בסוגיית ימי נטילת לולב בזמן הזה ע"פ חילוק הגמרא (מג ע"א), בין ארץ ישראל לבבל - תירצה הגמרא את שתי המשניות: א. משנה (מג ע"ב): כל העם מוליכין את לולביהן (בערב שבת) להר הבית. ב. משנה (מג ע"ב): כל העם מוליכין את לולביהן (בערב שבת) לבית הכנסת. והסברנו שמשנה אחת עוסקת לפני חורבן והשנייה לאחר החורבן, ומכאן ניתן להסיק שהיו מביאים את הלולבים לבית הכנסת בערב שבת, ונוטלים לולב בשבת עצמה (של י"ט ראשון) כפי מנהג ארץ ישראל.</p>